

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Datum
2014-10-22
Ert datum

Vår referens
2014-08-0020
Er referens
A2014/2170/ARM

Fackförbundet STs remissvar över "Visselblåsare - Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm" SOU 2014:31.

STs ställningstagande

Sammanfattning

Fackförbundet ST avger ett frivilligt yttrande över utredningen *Visselblåsare. Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm* eftersom öppenhet och insyn är en viktig fråga för STs medlemmar som arbetar på statligt uppdrag.

I grunden är ST positiva till att det skapas en större trygghet för anställda som slår larm om oegentligheter på arbetsplatsen. Tyvärr är vår bedömning att förslaget inte ger ett tillräckligt skydd för visselblåsare. Det kan också leda till en försvagning inom statlig sektor, där dagens lagstiftning ger medarbetare och medborgare ett bättre skydd.

Vi anser att interna larmkanaler kan vara till nytta på arbetsplatser, främst i privata företag eftersom de idag saknar meddelarfrihet. Däremot så kan interna larmkanaler vara förvirrande för medarbetare på offentliga arbetsplatser. ST oroas över att interna larmkanaler uppfattas som att det ersätter och begränsar den grundlagsskyddade meddelarfriheten. Särskilt eftersom förslaget är en tvingande lagstiftning.

Fackförbundet STs synpunkter på förslaget i sin helhet

Enligt utredningen ska enbart allvarliga missförhållanden kunna vara föremål för att en anställd slår larm. Det är enligt Fackförbundet ST en begränsning, vi menar att alla missförhållanden bör det kunna larmas om. Tyvärr följs också kravet på allvarliga missförhållanden av en skrivning om att arbetstagaren, för att åtnjuta det förstärkta skyddet, måste ha fog för uppfattningen att de sakförhållanden som arbetstagaren slagit larm om var riktiga. Det räcker inte med en misstanke om oegentligheter. Det gör att det blir otydligt för den enskilde om och när det kan vara möjligt att larma. Vi menar att en alltför stor börda läggs på enskilda personer för att de ska kunna veta om det är möjligt att larma om oegentligheter.

I första hand föreslås att medarbetare ska slå larm internt. Det är positivt att utredningen föreslår att medarbetare internt ska kunna vända sig till fler än till närmaste chef, exempelvis facklig förtroendeman eller skyddsombud. Då krävs det heller inte fog för uppfattningen att de sakförhållanden som arbetstagaren slagit larm om var riktiga, och det är bra. Det ger den anställde fler möjligheter och trovärdigheten ökar.

Fackförbundet ST ser också positivt på förslaget om tystnadsplikt för att skydda identiteten på den som gjort en anmälan, det är viktigt att skydda visselblåsaren. Förslaget ger ett extra skydd för personen och det kan behövas.

Precis som inhyrda medarbetare och konsulter saknar skydd vid meddelarfrihet så föreslås de inte heller få något skydd för visselblåsning. Det är en brist. Det är STs ståndpunkt att staten i första hand borde tillsvidareanställa personal som arbetar med myndighetshandläggning och andra permanenta arbetsuppgifter. Men utöver det bör ändå meddelarfrihet införas för inhyrd personal på myndigheter och visselblåsningmöjligheter i privat sektor.

Samtidigt som vi gärna vill se ett stärkt skydd för visselblåsare så oroas vi på ST över att det kommer att bli komplicerat att kombinera det med det grundlagsskyddade meddelarskyddet som är mer långtgående och ger ett bättre skydd i många delar. I våras gjorde vi en medlemsundersökning kring meddelarskydd hos statligt anställda. Resultatet resulterade i rapporten *Öppenhet på villovägar*. Av rapporten framgår att det finns en osäkerhet bland statligt anställda om rätten att framföra kritik.

Fyra av tio statligt anställda tycker att det har blivit lägre i tak under de senaste tre åren. Kontrollerande chefer, undanhållande av information, risker för att bli utskälld inför arbetskamrater och rädsla för att bli utfrysad är exempel på upplevelser från medarbetare. Endast var fjärde instämmer helt i att de kan framföra intern kritik på arbetsplatsen och blott en av tio instämmer helt i att det är tillåtet att vara kritisk offentligt om hur arbetsplatsen fungerar. Det är tydligt att det saknas kunskap om hur meddelarskyddet fungerar både hos chefer och anställda. ST vill att alla nyanställda genomgår ett obligatoriskt introduktionsprogram där det bland annat informeras om offentlighetsprincipen och meddelarskyddet. Vi vill också att redan anställda medarbetare och chefer regelbundet får vidareutbildning om statstjänstemannarollen. Om missförhållanden avslöjas måste de alltid skyndsamt åtgärdas. Men för att rättssäkerheten och demokratin ska kunna upprätthållas måste meddelarskyddet stärkas och respekteras fullt ut.

När det finns omfattande problem med en grundlag som funnits länge så tror vi att det kan bli än mer komplicerat med en till lagstiftning på samma område. Det finns risker med användningen av interna larmsystem inom offentlig verksamhet som inte analyseras i utredningen. Våra medlemmars grundlagsskyddade rättigheter med meddelarfrihet och yttrandefrihet får aldrig kringskäras genom andra interna system. Vi vill också påminna om den anmälan som finns hos JO och JK som rör interna larmsystem på försvarets materielverk där det ännu inte kommit något klagande.

Om förslaget om visselblåsning genomförs så kommer det att kräva stora utbildningssatsningar för att undvika osäkerhet på statliga myndigheter, verk och högskolor.

Med vänlig hälsning
Fackförbundet ST

Britta Lejon
Förbundsordförande